

Finns det en religiös livsstil?

MARTIN BENNULF
MAGNUS HAGEVI
HENRIK OSCARSSON

Religiositet är inte bara ett sätt att förhålla sig till de andliga aspekterna av livet. För många innebär religionen också förhållningsregler om hur man bör bete sig i vardagslivet. De tio budorden är kanske det mest kända exemplet på sådana levnadsregler inom den judisk/kristna traditionen. Men det finns fler exempel. I det första brevet till Timoteus påpekar aposteln Paulus att vilken man som helst inte är lämplig att vara församlingsföreståndare. Av en sådan man krävdes bl a att han höll sig till en kvinna, var måttlig i sin vinkonsumtion, gästvänlig, skicklig att undervisa och inte våldsam utan foglig. Dessutom fordrades att han skötte sitt hem väl och höll sina barn i lydnad.

Vad som uppfattas som ett lämpligt beteende inom en grupp människor kan sammanfattas under beteckningen livsstil. En livsstil är de levnadsvanor i form av smak och stil och därtill hörande beteenenormer som dominerar inom en samhällsgrupp. Modern samhällsforskning pekar på betydelsen av individuella val - en livsstil är något unikt som individen kan skapa själv oberoende av klass och samhällsposition, även om det normalt sett finns ett klart samband mellan position och livsstil (se t ex Johansson och Miegel 1992; Reimer 1994).

Vad som anses vara en passande kristen livsstil bestäms inte helt och hållet av Bibeln. Det växlar över tid och mellan olika samfund. På 1950-talet var det inte ovanligt att biobesök, utsmyckade tapeter, nedsläppt hår och smink ansågs vara syndigt inom vissa församlingar (Rydén 1989). Därför passade sådant inte in i en kristen livsföring. Nu för tiden är sådant emellertid accepterat i de flesta kristna församlingar.

Sverige är ett av de länder i världen där sekulariseringen har gått längst. Frågan är då om det finns någon särskild kristen livsstil? Är det så att kristna idag, förutom att utöva sin religion, uppvisar ett beteende

som i allt väsentligt stämmer in på andra svenskar? Eller är det så att det finns vanor som inte har slagit igenom bland de kristna?

I detta kapitel behandlar vi två frågeställningar. För det första skall vi analysera de kristnas fritidsvanor: Skiljer sig kristnas beteendemonster från icke-religiösa på ett sådant sätt att vi kan tala om en särskild kristen livsstil? Och hur är det med skillnader inom det kristna kollektivet? Bör vi snarare tala om flera olika kristna livsstilar? Den andra frågeställningen gäller betydelsen av kristnas livsstilar. Närmare bestämt skall vi analysera de kristnas politiska preferenser: Vilken betydelse spelar kristen tro och livsstilar för människors politiska värderingar och partisympatier?

Frågeställningarna är inte nya. De har tidigare analyserats av religionssociologer och av valforskare. Religionssociologernas studier har lämnat väsentliga bidrag när det gäller att förklara och förstå kristna livsstilar men kopplar endast undantagsvis ihop kristna värden med attityder av politisk karaktär (Zetterberg m fl 1979; Hamberg 1988, 1989; Pettersson 1986). Valforskarnas analyser av kopplingen mellan politiskt beteende och kristen tro har i sin tur inte tillräckligt analyserat vad mer i den kristna livsstilen som har betydelse utöver kyrkogång (Särilvik 1970; Holmberg och Gilljam 1993; Hagevi 1994). Vi tror att det finns stora poänger att vinna genom att förena dessa båda forskningsfält. I detta kapitel kan vi endast ta några första trevande steg mot ökad kunskap och förståelse.

Religiös mötesaktivitet

För att mäta religiositet har vi valt att fråga människor i vilken grad de besöker religiösa möten/gudstjänster. De som gör så en gång i månaden menar vi är aktiva (13 procent). Måttet är inte perfekt. Människor som inte är kristna men religiösa i någon annan mening kan ha placerats in bland de kristna och vice versa kan djupt religiösa människor som inte går på möten hamna i den icke-religiösa gruppen. Men tester mot andra frågor (att be till Gud och att tycka frälsning är viktigt) visar att denna enkla fråga i huvudsak fångar upp religiös aktivitet som är knuten till kristen tro (Bjereld och Gilljam 1991).

I vilka grupper dominerar då den kristna aktiviteten? Hur vanligt är det att gå på religiösa möten i olika grupper av svenska folket?

Tabell 1 Religiös mötesaktivitet i olika sociala grupper 1994. Andel som besöker religiöst möte/gudstjänst minst en gång varje månad (procent)

grupp	andel månatliga gudstjänstbesökare
samtliga	13
kön	
män	10
kvinnor	16
ålder	
15-19 år	18
20-24 år	9
25-29 år	8
30-39 år	7
40-49 år	7
50-59 år	15
60-75 år	22
76-80 år	22
utbildning	
låg	15
medelhög	13
hög	11
hushållsinkomst	
100.000 eller mindre	16
101.000-150.000	16
151.000-200.000	16
201.000-250.000	13
251.000-300.000	11
301.000-350.000	9
351.000-400.000	6
401.000-450.000	8
över 450.000	9
bostadsort	
ren landsbygd	19
mindre tätort	12
stad eller större tätort Stockholm, Göteborg, Malmö	7
subjektiv klass	
arbetarfamilj	10
jordbrukarfamilj	29
tjänstemannafamilj	14
högre tjänstemanna /akademikerfamilj	9
egen företagare	9

Den religiösa aktiviteten är väl spridd mellan olika grupper (se tabell 1). Sambandet mellan sociala egenskaper och huruvida man besöker religiösa möten är inte särskilt starka. Men det finns ändå några skillnader som är värda att nämna. Kvinnor besöker i högre grad religiösa möten än män. Religiositet är vanligare på landsbygden än i de stora städerna, vilket också uttrycks i klassvariabeln genom att en stor andel, 29 procent, av de personer som säger sig tillhöra jordbrukarfamiljer månatligen besöker religiösa möten. Människor med lägre hushållsinkomster går oftare i kyrkan än de med högre. Utbildning är inte särskilt starkt kopplat till mötesaktivitet.

Det mest intressanta och starkaste sambandet återfinns när det gäller ålder. De allra äldsta går på religiösa möten i högre grad än vad yngre generationer gör. Det kan vara fråga om en generationseffekt. I takt med den ökade sekulariseringen har den religiösa mötesaktiviteten avtagit, vilket avspeglas som skillnader mellan olika generationer.

Men resultaten för den yngsta åldersgruppen motsäger eventuellt denna tolkning. Bland de allra yngsta går en högre andel människor oftare på religiösa möten (18 procent) än bland medelålders människor. Möjligen kan därför sambandet mellan ålder och mötesdeltagande bättre beskrivas som en livscykeffekt? I åldern 15-19 år har man nyss konfirmerats och söker kanske svar på de stora livsfrågorna. Kyrkorna har alltid satsat stort på ungdomsaktiviteter av olika slag, vilket kan vara en förklaring till varför mötesaktiviteten är högre bland de yngsta. Senare under livet avtar detta behov för en del människor, kanske för att familjebyggandet och karriären tar överhanden. Men i takt med att man blir äldre ökar religiositeten. Som pensionär ges åter tid och möjligheter att ägna sig åt andliga ting.

Religiösa människors fritidsvanor

En religiös livsstil består inte endast i att besöka religiösa möten/gudstjänster. Det finns flera aspekter. Vårt första steg i sökandet efter religiösa livsstilar blir att jämföra hur vanliga andra fritidsvanor är bland människor med olika grad av religiös aktivitet. Vi har delat in de svarande i tre grupper: de som aldrig besöker religiöst möte/gudstjänst, de som sällan gör så och de som ofta gör så. I tabell 2 anger vi hur vanliga andra fritidsvanor är i dessa grupper (andel som ofta utför respektive aktivitet). Det effektmått som redovisas till

höger i tabellen utgör skillnaden mellan de som månatligen går på religiöst möte minus de som aldrig gör det. Plussiffror visar fritidsaktiviteter som förekommer i mindre utsträckning bland religiöst aktiva människor. Minussiffror visar aktiviteter som är vanligare bland religiösa än bland icke-religiösa.

Tabell 2 Fritidsvanor och religiös aktivitet. Andel som ofta utövar ett antal aktiviteter bland människor som aldrig, sällan eller månatligen går på religiöst möte 1994 (procent)

	aldrig	sällan	månatligen	effekt
rökt/snusat	39	29	16	+23
druckit sprit/vin/starköl	34	32	14	+20
gått på restaurang/bar/pub på kvällstid *	32	27	17	+15
spelat på tips, lotto, V75	34	30	22	+12
skrivit på persondator	30	29	20	+10
spelat in TV-program på video *	43	42	33	+10
hyrt videofilm *	19	15	14	+5
köpt grammfonskiva/CD *	17	14	14	+3
rest utomlands **	19	23	18	+1
gått på bio *	14	12	13	+1
individuell motion/idrott	49	56	49	0
idkat friluftsliv	34	42	35	-1
diskuterat politik	37	38	40	-3
läst direktreklam	63	72	68	-5
gått på teater **	15	23	22	-7
läst veckotidningar	37	44	45	-8
läst någon bok	28	29	39	-11
sysslat med trädgårdsarbete	37	44	48	-11

Kommentar: Antalet svarande är ungefär 1500. Effektmåttet visar andelen som utför respektive aktivitet aldrig minus de som månatligen går på gudstjänst/religiöst möte. Varje aktivitet utförs minst varje vecka utom de som är markerade * som utförs minst varje månad och ** minst en gång i halvåret.

De personer som är religiöst aktiva är också mer ”skötsamma” än folk i allmänhet. Tobak och alkoholkonsumtion är mindre vanligt bland de som månatligen går på religiöst möte. Även andra vanor är mindre frekvent förekommande bland religiösa. Man går inte på pub eller restaurang på kvällstid eller spelar bort sina pengar på tips, lotto eller V75 i lika hög grad som andra grupper gör. Det finns också svaga samband som indikerar att bruket av persondatorer och videoapparater är mindre vanligt bland de religiöst aktiva. Det finns också

företeelser som är vanligare bland de religiöst aktiva. Mer "fridfulla" fritidsvanor som att syssla med trädgårdsarbete och läsa böcker är vanligare bland religiöst aktiva än bland de som aldrig går på några religiösa möten.

Ett religiöst fritidsvanemönster framträder. Den religiöse är fridfull - läser böcker och påtar i trädgården - och skötsam - dricker inte sprit eller nyttjar tobak - och är försiktig med nöjen som att spela på trav och gå ut på kvällarna. Det finns enligt ovanstående siffror åtminstone ett visst fog för att tala om en religiös livsstil. Men är det hela egentligen så enkelt? Vårt nästa steg i analysen blir att studera om det finns skillnader i fritidsvanor inom den religiöst aktiva gruppen.

En religiös fritidsdimension

En analys av de religiösas fritidsvanor kan ge svar på fler frågor än enbart vad religiösa gör på fritiden. Vår avsikt är att undersöka om det kan sägas existera en livsstilsdimension som är speciellt viktig bland religiösa.

Dimensionen som skall undersökas kallar vi för **nöjesdimensionen**. Den beskriver viktiga skillnader i hur ofta människor ägnar sig åt olika nöjesaktiviteter som vanligen är förlagda till kvällstid. Avsikten är att nöjesdimensionen skall fånga in en livsstil som kännetecknar människor som vill ha publika och allmänna förströelser. Nöjesdimensionen är inte i första hand en särskild sorts nöjen som olika samhällsgrupper är intresserade av. I princip skall nöjesintresserade personer kunna vara aktiva i enlighet med nöjesdimensionen oavsett om de är intresserade av finkultur eller mer folkliga nöjen.

Nöjesdimensionen, så som vi mäter den, består av följande aktiviteter: *gått på teater, bio eller restaurang/bar/pub på kvällstid samt druckit sprit/vin/starköl*, vilka förenas i ett index (gångse statistiska tester visar på god skalbarhet, Cronbachs "alfa"=0,67). För att göra redo-visningen mer överskådlig delas nöjesdimensionen in i två olika grupper: den hälft av svarspersonerna som är mest aktiv när det gäller dessa fritidsvanor kallas för *nöjeslystna* - och den hälft som är minst aktiv kallas för *spartanska*.

I jämförelse med mer sekulariserade grupper tenderar religiösa att vara betydligt mer spartanska (se tabell 3). Religiösa tenderar alltså att ha en mindre nöjeslysten livsstil. I de mer sekulariserade grupperna (de som aldrig eller ibland besöker religiösa möten) är 62 respektive 61 procent nöjeslystna, medan endast 41 procent är nöjeslystna bland de månatliga gudstjänstbesökarna. Effektmåttet mellan personer som aldrig besöker religiösa möten och de som gör det minst varje månad är 21 procentenheter.

Tabell 3 Andel nöjeslystna och spartanska efter religiös mötesaktivitet, ålder, utbildning, subjektiv klass, bostadsort och kön 1994 (procent)

	nöjesdimensionen		summa procent
	nöjeslystna	spartanska	
religiös mötesaktivitet			
aldrig	62	38	100
sällan	61	39	100
månatligen	41	59	100
effekt	+21	-21	
kön			
män	62	38	100
kvinnor	56	44	100
effekt	+6	-6	
ålder			
15-30 år	76	24	100
31-60 år	61	39	100
61-80 år	31	69	100
effekt	+45	-45	
utbildning			
låg	38	62	100
medel	62	38	100
hög	77	23	100
effekt	-39	+39	

Tabell 3 Forts.

	nöjesdimensionen		summa procent
	nöjeslystna	spartanska	
subjektiv klass			
arbetarfamilj	49	51	100
tjänstemannafamilj	70	30	100
effekt	-21	+21	
bostadsort			
landsbygd	51	49	100
stad	69	31	100
effekt	-18	+18	

Kommentar: Effektmåtten i tabellen beräknas enligt följande: Religiös mötesaktivitets effekt på nöjeslystnad är $62-41=+21$. Antal intervjuade är för nöjeslystna 943 och för spartanska 663.

I tabell 3 presenteras även en sammanställning av hur en rad socio-ekonomiska faktorer samvarierar med nöjesdimensionen. Enligt redovisningen ökar andelen nöjeslystna längre ned i åldrarna och med ökad utbildningsnivå. Även tjänstemän och stadsbor är mer nöjeslystna än arbetare och människor på landsbygden. Däremot är skillnaderna mellan kvinnor och män mycket små.

Enligt sammanställningen i tabell 1 ovan finns det en del skillnader i religiös mötesaktivitet mellan olika samhällsgrupper. Till exempel tenderar äldre människor att vara mer religiösa än medelålders, liksom att religiösa tenderar att bo på landsbygden i större utsträckning än andra grupper. Resultaten i analysen om nöjesdimensionen riskerar därmed att till vissa delar bero på annat än religiositet, till exempel att yngre tenderar att vara mer nöjeslystna än äldre. Det är därför nödvändigt att undersöka religionens samband med nöjesdimensionen under kontroll för ett antal bakgrundsfaktorer.

I tabell 4 redovisas sambandet mellan religiositet och grad av nöjesaktivitet under kontroll för ålder, utbildning, subjektiv klass, bostadsort och kön. Om de effektmått som redovisades i tabell 3 överensstämmer med de i effektanalysen innebär det att de tidigare

skillnaderna i nöjeslystnad mellan icke-religiösa och månatliga gudstjänstbesökare består. Om till exempel effektmåtten för religiös mötesaktivitet fortfarande kretsar runt 21 procentenheter kvarstår sambandet mellan religiositet och nöjesdimensionen. Om effektmåttet exempelvis minskar betydligt innebär det att en social bakgrundsfaktor har påverkat sambandet mellan religion och nöjesdimensionen.

I tabell 4a redovisas effektanalysen för religiös mötesaktivitet och ålder. Effektmåtten som redovisas vertikalt beskriver sambandet mellan religion och nöjesdimensionen under kontroll för ålder. Effektmåtten som redovisas horisontellt visar sambandet mellan ålder och nöjesdimensionen under kontroll för religiös mötesaktivitet.

Enligt tabell 4a kvarstår effekten mellan religion och nöjesdimensionen bland de yngsta och medelålders (effektmåtten är 16 respektive 26 procentenheter). Däremot upphör sambandet i den äldsta gruppen (-4 procentenheter). De äldre sekulariserade tycks ha lekt rommen av sig. De flesta i denna åldersgrupp är lika spartanska oberoende av religiositet. Enligt sammanställningen i tabell 4a minskar även sambandet mellan ålder och nöjesdimensionen för religiösa personer (49, 47 respektive 29 procentenheter). Detta visar att religiösa är mindre nöjeslystna än de mer sekulariserade grupperna, oberoende av ålder, men också att de yngre religiösa trots allt är mer nöjesaktiva än övriga religiösa grupper.

Tabell 4 Andel nöjeslystna under kontroll för religiös mötesaktivitet och ålder, utbildning, subjektiv klass, bostadsort respektive kön (procent)

A. Religiös mötesaktivitet och ålder

ålder	religiös mötesaktivitet			Effekt av religiös mötesaktivitet
	aldrig	sällan	månatligen	
15-30 år	76	83	60	+16
31-60 år	65	62	39	+26
61-80 år	27	36	31	-4
effekt av ålder	+49	+47	+29	

B. Religiös mötesaktivitet och utbildning

utbildning	religiös mötesaktivitet			Effekt av religiös mötesaktivitet
	aldrig	sällan	månatligen	
låg	40	41	25	+15
medel	70	60	41	+29
hög	80	81	54	+26
effekt av utbildning	-40	-40	-29	

C. Religiös mötesaktivitet och subjektiv klass

subjektiv klass	religiös mötesaktivitet			Effekt av religiös mötesaktivitet
	aldrig	sällan	månatligen	
arbetare	53	49	28	+25
tjänstemän	74	73	51	+23
effekt av klass	-21	-24	-23	

D. Religiös mötesaktivitet och bostadsort

bostadsort	religiös mötesaktivitet			Effekt av religiös mötesaktivitet
	aldrig	sällan	månatligen	
landsbygd	54	54	32	+22
stad	71	70	54	+17
effekt av bostadsort	-17	-16	-22	

E. Religiös mötesaktivitet och kön

kön	religiös mötesaktivitet			Effekt av religiös mötesaktivitet
	aldrig	sällan	månatligen	
män	64	64	43	+21
kvinnor	60	59	40	+20
effekt av kön	+4	+5	+3	

Kommentar: Effektmåttet beräknas enligt följande exempel: Effekt av religiös mötesaktivitet i åldersgruppen 15-30 år är $76-60=+16$.

I tabell 4b redovisas en effektanalys mellan religiös mötesaktivitet och utbildning. Återigen står sambandet med nöjesdimensionen i centrum. I huvudsak kvarstår sambanden, med undantag för bland religiösa personer. Där sker en försvagning av sambandet mellan utbildning och nöjesdimensionen (-29 procentenheter). Det är speciellt medel- och högutbildade religiösa som är mer spartanska än mer sekulariserade personer på samma utbildningsnivå.

I tabell 4c - e redovisas även motsvarande effektanalyser mellan religiös mötesaktivitet och subjektiv klass, bostadsort och kön. I allt väsentligt kvarstår de tidigare sambanden mellan dessa faktorer och nöjesaktivitet.

En huvudslutsats av de ovan genomförda effektanalyserna är att graden av religiös aktivitet i form av gudstjänstbesök har i allt väsentligt en självständig påverkan på människors aktivitetsgrad när det gäller de undersökta kvällsnöjena. Endast vid ett fåtal tillfällen påverkar religiositet och de undersökta sociala bakgrundsvariablerna varandras samband med nöjesdimensionen.

Så långt är det få resultat som överraskar. Få har väl trott att religiöst aktiva är bland de mest nöjeslystna. Men vad som kan göra livsstil mer intressant är om det ger återverkningar på andra områden i en människas liv. Även om religiösa personer tenderar att vara spartanska finns det en inte ringa andel religiösa som kategoriserats som nöjeslystna; nästan hälften av de religiösa. Hur skiljer sig då de nöjeslystna religiösa från de mer spartanska?

Livsstilsforskning har kunnat påvisa en överrepresentation av vissa politiska värderingar eller partisympatier bland människor som ägnar sig åt vissa fritidsaktiviteter (Pettersson, Westholm och Blomberg 1990, Selin 1993). Vidare analyser visar att det finns en hel del skillnader mellan nöjeslystna och spartanska religiösa. Nöjeslystna religiösa har exempelvis en mer *liberal* troendeattityd i religiösa frågor, medan mer spartanskt religiösa tenderar att ha en mer *konserverativ* troendeattityd (jfr Hagevi 1995). Mer spartanskt religiösa tenderar också att placera sig själva längre *till vänster* på en vänsterhögerskala än vad de nöjeslystna gör. Religiöst spartanska har också en *högre riskperception* än de nöjeslystna: Spartanska anser att sådana saker som narkotika, alkohol, våld och arbetslöshet utgör

större hot mot svenska folkets liv och hälsa än vad mer nöjeslystna gör (jfr Jarlbro 1995). Till sist bör nämnas att spartanska även tenderar att ha ett *större förtroende* för statliga auktoriteter som regering och riksdag, polis och domstol samt för grundskolan och svenska kyrkan.

Kristna värden

Människors religiösa livsstilar kan vara kopplade till mer specifikt kristna värderingar. I detta sammanhang är det av särskilt intresse att undersöka i vilken utsträckning människor vill att samhället skall vara påverkat av kristna värden. I SOM-94 användes för första gången en intervjufråga som är tänkt att mäta en slags allmän inställning till kristna värden. Intervjupersonerna ombads att placera in sig själva på en elvgradig skala från 0 (*förordar ett samhälle där kristna värden spelar liten roll*) till 10 (*förordar ett samhälle där kristna värden spelar stor roll*).

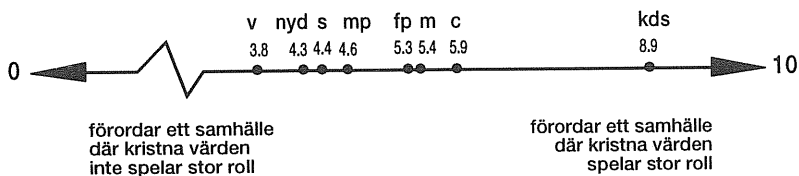
Olika människor har naturligtvis olika saker i åtanke när de placerar in sig på den kristna värdeskalan. Det är troligt att många associerar till allmänna kristna förhållningsregler som exempelvis de tio budorden och att *älska din nästa såsom dig själv* eller *allt som ni vill att människorna skall göra för eder skall ni också göra för dem*. Jesus talade mycket om att hjälpa de svaga och älska sina fiender. Den kristna musiken och de kristna symbolerna är andra slags värden som människor kan komma att tänka på när de konfronteras med begreppet kristna värden.

Men om alla intervjupersoner kopplade ihop kristna värden med vacker musik, fina byggnader och helgdagar skulle värdeskalan i större utsträckning ha karaktären av en s k valensdimension - de flesta intervjupersoner skulle troligen ställa sig positiva till att kristna värden fick genomsyra samhället. Men faktum är att ett flertal av svenska folket placerar sig själva på den kristna värdeskalans nedre del¹. Det är troligt att personer som är skeptiska till de renodlat religiösa aspekterna av den kristna tron (i första hand ateister och agnostiker) och personer som associerar allt kristligt med tråkiga förbud och torftigt leverne uppfattar kristna värden som negativa inslag i samhället.

Det är inte orimligt att många också förknippar kristna värden med särskilda politiska värderingar. Kristdemokraternas partibudskap innehåller slagord om *kristen etik* och *västerländsk humanism*. Konservativa värderingar som lägger tonvikt på familj, tradition, moral, det specifikt svenska och lag och ordning kan räknas till kristna värden. Sambandet mellan inställning till kristna värden och politiska preferenser skulle enligt det resonemanget bero på i vilken utsträckning intervjupersonerna gör en sådan tolkning: Personer som ogillar Alf Svensson eller klassiskt konservativa värderingar ogillar också det som går under beteckningen kristna värden.

Svenskarnas inställning till kristna värden har ett betydligt svagare samband med partivalet än vad t ex inställningen i olika vänster-högerfrågor har. Information om intervjupersonernas självplaceringar på vänster-högerskalan gav i 1994 års SOM-undersökning en mycket bättre fingervisning om vilket parti en person tycker bäst om ($\eta^2=0,53$) än informationen om inställningen till kristna värden ($\eta^2=0,11$)². Det uppträder dock intressanta mönster om man rangordnar de olika partiernas sympatisörer efter var de själva placerar sig längs den kristna skalan (se figur 1).

Figur 1 Partisympatisörernas inställning till kristna värden 1994 (självplaceringar, medeltal)



Kommentar: Antalet intervjuade i varje grupp av partisympatisörer är för vänsterpartiet 101, socialdemokraterna 613, centerpartiet 108, folkpartiet 120, moderaterna 330, kds 52, miljöpartiet 77 och för ny demokrati 21.

Vänsterpartiets sympatisörer tycks vara mest tveksamma till att låta kristna värden spela stor roll. Också ny demokratis, socialdemokraternas och miljöpartiets sympatisörer placerar sig på värdeskalans nedre del. Medlemmarna av den förra borgerliga fyrpartiregeringen placerar sig samtliga längre åt "det kristna hållet", på skalans övre hälft. Folkpartiets och moderaternas sympatisörer befinner sig på ungefär samma position längs skalan. Centerpartiets sympatisörer placerar sig längre åt det kristna hållet än fp- och m-sympatisörerna. Inte oväntat är kristdemokraternas sympatisörer överlägset mest positiva till att kristna värden spelar stor roll i samhället.

Människors inställning till kristna värden har ett starkt samband med deras mötesaktivitet ($r=0,45$). De som tycker att kristna värden är viktiga tenderar att besöka religiösa möten oftare än de som tycker att kristna värden är oviktiga. Men det finns samtidigt en stor grupp människor som sällan eller aldrig går i kyrkan, men som ändå "*förordar ett samhälle där kristna värden spelar stor roll*".

Mötesaktivitet och inställning till kristna värden kan kombineras till en fyrfältsfigur (se figur 2). Personer som ställer sig negativa till kristna värden och som sällan eller aldrig besöker gudstjänster kallas här för *sekulariserade*. Till gruppen *religiöst aktiva* hör de personer som besöker kyrkan regelbundet och som tycker att kristna värden är viktigt. De *kulturreligiösa* är de som visserligen tycker att kristna värden bör spela stor roll, men som sällan eller aldrig besöker gudstjänster. Vi undviker att namnge den fjärde gruppen - personer som besöker religiösa möten månatligen och som anser att kristna värden bör spela liten roll. Den gruppen är för liten (endast 2 procent av intervjupersonerna) för att tillåta vidare analys.

Figur 2 Svenska folket grupperat efter graden av mötesdeltagande och efter inställning till kristna värden 1994 (procent)

		Inställning till kristna värden	
		bör spela liten roll	bör spela stor roll
mötesdeltagande	sällan eller aldrig	sekulariserade 47%	kulturreligiösa 39%
	månatligen	2%	religiöst aktiva 13%

Kommentar: Den elvgradiga kristna värdeskalan har dikotomiserats så att de som placerat sig själva på skalsteg 0-4 räknas till gruppen som förordar ett samhälle där kristna värden spelar liten roll och de som placerat sig själva på skalsteg 6-10 räknas till gruppen som förordar ett samhälle där kristna värden spelar stor roll. De intervjupersoner som placerat sig på mitten av skalan (5) har utelämnats ur analysen.

I fyrfältsfiguren kopplas politiska värderingar (inställning till kristna värden) ihop med ett manifest beteende (mötesdeltagande). De kulturreligiösa är på många sätt den mest intressanta gruppen eftersom de utgör en slags mellangrupp mellan religiöst aktiva (13 procent) och sekulariserade (47 procent). De kulturreligiösa är sekulariserade i sitt beteende eftersom de inte går i kyrkan, men tycker ändå att kristna värden är viktiga. Resultaten visar att en betydande andel, 39 procent, av svenskarna kan placeras i den gruppen.

Nästa steg i analysen är att undersöka kopplingen mellan religiös aktivitet/kristna värderingar och de politiska partierna. Att människor har värderingar som kan betraktas som politiska innebär inte automatiskt att det har konsekvenser för dagspolitiken. I tabell 4 redovisas fördelningen av partisympatier bland sekulariserade, kulturreligiösa och religiöst aktiva svenskar.

Tabell 4 Fördelningen av partisympatier bland religiöst aktiva, kulturreligiösa och sekulariserade (procent)

	Partisymptati								antal intervjuade	
	v	s	c	fp	m	kds	mp	nyd		
religiöst aktiva	1	26	14	11	21	22	5	0	100	141
kulturreligiösa	6	35	8	10	30	4	6	1	100	418
sekulariserade	11	51	5	6	19	0	6	2	100	507

Resultaten visar att vänsterpartiet och socialdemokraterna har starkast sympatistöd bland sekulariserade (11 respektive 51 procent). Centerpartiet står starkare bland de religiöst aktiva (14 procent) än bland sekulariserade och kulturreligiösa. Folkpartiet är svagast i den sekulariserade gruppen (6 procent) och ungefär dubbelt så starka bland religiöst aktiva och kulturreligiösa (11 respektive 10 procent). Kristdemokraterna har inte oväntat starkast stöd i den religiöst aktiva gruppen (22 procent). Det finns inga kds-sympatisörer bland sekulariserade. Moderaterna är mest framgångsrika bland kulturreligiösa (30 procent). Miljöpartiets sympatistöd är ungefär lika stort i alla grupperna.

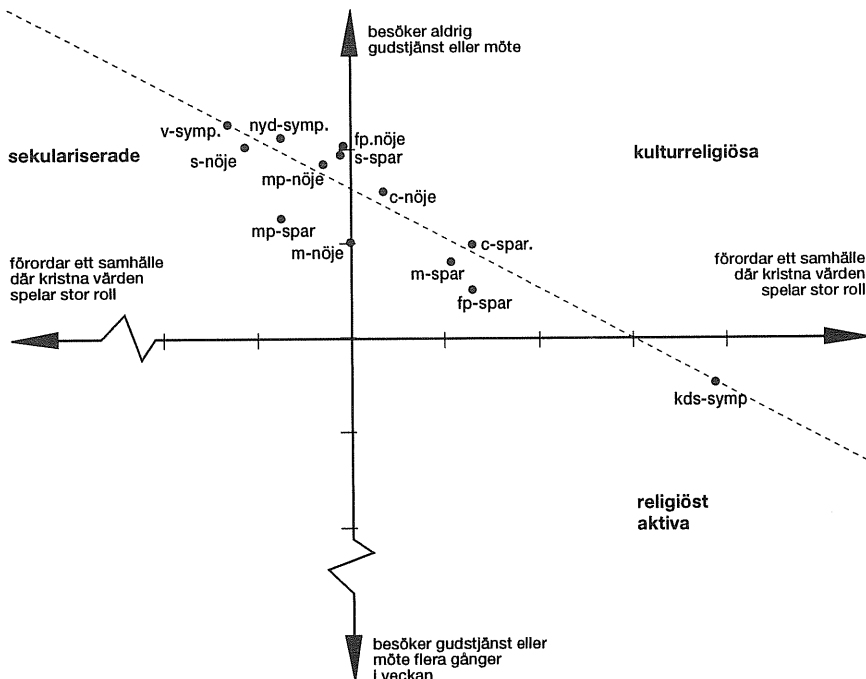
Den kristna livsstilsdimensionen

Nöjesdimensionen som introducerades tidigare var användbar för att studera hur olika livsstilmönster hängde samman med mötesaktivitet. Kategoriseringen i sekulariserade, kulturreligiösa och religiöst aktiva nyanserade bilden av den kristna livsstilen ytterligare genom att koppla samman mötesaktivitet med inställning till kristna värden. Vi avslutar kapitlet med att sammanföra dessa båda verktyg för att grafiskt representera vad vi har valt att sammanfatta som den kristna livsstilsdimensionen. Resultatet är en figur där information om kristna värderingar, religiöst beteende och fritidsaktiviteter har kombinerats (se figur 3).

Partiernas sympatisörer har delats in i nöjeslystna och spartanska enligt samma principer som tidigare. De olika partigrupperna har därefter placerats ut i ett koordinatsystem vars kvadranter motsvarar de fyra fälten i fyrfältstabellen. Partigruppernas positioner är medel-

värden som beräknats utifrån graden av aktivitet i gudstjänster/möten och inställning till kristna värden.

Figur 3 Den kristna livsstilsdimensionen. Spartanska och nöjeslystna partisympatisörer grupperade efter mötesdeltagande och inställning till kristna värden (medelvärden)



Kommentar: Endast då skillnaderna mellan nöjeslystna och spartanska partigrupper varit signifikanta har de placerats ut i figuren. För vänsterpartiets, ny demokratis och kds sympatisörer redovisas därför endast partiets position. Antal intervjuade i varje parti-grupp är för v-symp 111, s-spar 314, s-nöje 333, c-spar 58, c-nöje 52, fp-spar 34, fp-nöje 94, m-spar 98, m-nöje 238, kds-spar 30, kds-nöje 21, mp-spar 30, mp-nöje 51 och nyd-symp 21.

Den kristna livsstilsdimensionen representeras i figuren av en streckad linje mellan de två ytterlighetsgrupperna. Den mest sekulariserade gruppen är vänsterpartiets sympatisörer medan kds-sympatisörerna är den mest religiöst aktiva gruppen. I den sekulariserade kvadranten befinner sig vänsterpartiets, socialdemokraternas, miljöpartiets och ny demokratis sympatisörer. Centerpartiets, folkpartiets och moderaternas sympatisörer befinner sig till största delen i den kultur-

religiösa kvadranten. Gruppen kds-sympatisörer är ensam representant för den religiöst aktiva kvadranten.

Personer som aldrig går i kyrkan, tycker att kristna värden inte bör spela stor roll och som ofta förtär alkohol, går på pub, teater och gör biobesök tenderar att befinna sig vid den sekulariserade ändpunkten av den kristna livsstilsdimensionen. Personer som ofta går i kyrkan, anser att kristna värden är viktiga och som har spartanska fritidsaktiviteter tenderar att placera sig längre åt den kristna ändpunkten av dimensionen.

De nöjeslystna och spartanska partigrupperna har på det hela taget ganska lika positioner i figuren. I alla grupper av partisympatisörer, med undantag från miljöpartiets sympatisörer, placerar sig de spartanska partisympatisörerna längre åt den kristna hållet än de nöjeslystna. Störst är skillnaden mellan nöjeslystna och spartanska folkpartisympatisörer. Nöjeslystna fp-sympatisörer går mer sällan i kyrkan och tycker inte att kristna värden är lika viktiga som de spartanska fp-sympatisörerna. På samma sätt tycks de spartanska centerpartisympatisörerna fästa större vikt vid kristna värden och gå oftare i kyrkan än de nöjeslystna centerpartisympatisörerna.

De nöjeslystna och spartanska grupperna av socialdemokratiska och moderata sympatisörer går lika sällan i kyrkan, men skiljer sig åt när det gäller hur stor vikt som skall läggas vid kristna värden. Det är återigen de spartanska grupperna av partisympatisörer som lägger större vikt vid kristna värden än de nöjeslystna.

Sammanfattning

Det religiösa livet påverkar det politiska livet. Det är inte bara det manifesta religiösa beteendet i form av gudstjänstbesök som påverkar de politiska preferenserna. Våra analyser visar att förhållandena är mer komplicerade än så. Inom det kristna kollektivet finns det flera olika livsstilar som bl a tar sig uttryck i att olika fritidsvanor är mer eller mindre utbredda, vilket i sin tur samvarierar i vilken grad man anser att kristna värden är viktigt. Kopplingen mellan livsstil och kristna värden skiljer sig dessutom åt mellan olika partiers sympatisörer. Att samanalysera betydelsen av flera olika faktorer i

människors vardagsliv och deras värden är en viktig framtida forskningsuppgift. Livsstilar har vid sidan om de socioekonomiska förklaringarna en plats att fylla i de samhällsvetenskapliga analyserna av politiskt beteende. Inte minst är religiösa livsstilar viktiga att uppmärksamma.

Noter

1. Medelvärdet på den kristna värdeskalen är 4,89. En knapp fjärdedel av intervju-personerna placerar sig på skalans mittpunkt (5).
2. Eta-kvadrat motsvarar i envägs variansanalyser hur stor andel av variationen i den beroende variabeln som förklaras av den oberoende variabeln.

Referenser

Bibeln (1983). Örebro: Bokförlaget Libris.

Bjereld, U. och Gilljam, M. (1991). "Vad vill de kristna väljarna? Religionens betydelse för människors åsikter i politiska frågor". *Statsvetenskaplig tidskrift*: 94 nr 2, s 149-159.

Hagevi, M. (1994). "Hur röstar de kristna?" *Frisinnad tidskrift* nr 10, s.253-262.

Hagevi, M. (1995). "EU - himmel eller helvete?". I Holmberg, S. och Weibull, L. [red.] (1995). *Det gamla riket*. SOM-rapport 13. SOM-institutet, Göteborgs universitet.

Hamberg, E. (1988). *Religiös tro och religiöst engagemang*. Rapportserien Religion och Samhälle, Religionssociologiska institutet, Stockholm.

Hamberg, E. (1989). *"Kristen på mitt eget sätt"*. Rapportserien Religion och Samhälle, Religionssociologiska institutet, Stockholm.

Holmberg, S. och Gilljam, M. (1987). *Väljare och val i Sverige*. Stockholm: Bonniers.

Gilljam, M. och Holmberg, S. (1993). *Väljarna inför 90-talet*. Stockholm: Norstedts juridik.

Johansson, T. och Miegel, F. (1992). *Do the right thing*. Stockholm: Almqvist & Wiksell international

Pettersson, O., Westholm, A. och Blomberg, G. (1989). *Medborgarnas makt*. Stockholm: Carlssons bokförlag.

- Pettersson, T. (1986). *Svenska folket och Bibeln*. Rapportserien Religion och Samhälle, Religionssociologiska institutet, Stockholm.
- Reimer, B. (1994). *The most common of practices. On mass media use in late modernity*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Rydén, J. (1989). *När bio var synd i Jönköping*. Jönköping: Hallpressen.
- Selin, H. (1993). *Din livsstil avslöjar dig! En studie av sambandet mellan livsstilar och politiska åsikter*. Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.
- Särilvik, B. (1970). *Electoral Behaviour in the Swedish Multiparty System*. Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.
- Zetterberg, H-L., Lundqvist, S., Freij, T. och Källstad, T. (1979). *Frikyrkosverige* Stockholm: Moderna läsare.